

به نام مهربان ترین مهربانان

تهیه کننده: رقیه حدادی
شهرستان طارم
دیرستان فاطمیه
سال تحصیلی: ۱۳۹۸-۱۳۹۹

مقطع
متوسطه
پایه
یازدهم

جامعه شناسی (۲)

رشته ادبیات و علوم انسانی

درس ۱۳

سرآغاز سیداری اسلامی

ویژگی های آغاز شکل گیری هر پدیده اجتماعی

اغلب هیجان انگیزترین لحظه آن است

لحظه ای سرشار از بیم، امید، شگفتی، تنش
و دلهره است.

شفاف ترین لحظه آن نیز به شمار می رود

اطلاعات قابل توجهی از آن پدیده در اختیار ما می گذارد

سرگذشت و سرنوشت آن پدیده را به طور خلاصه در
خود دارد.

چگونگی مواجه شدن جهان غرب با سایر جهان های اجتماعی، از جمله جهان اسلام

ابتدا با **سطحی ترین و ظاهری ترین**
لایه های هویتی خود با آنها مواجه شد.

وجوه **نظامی، سیاسی، اقتصادی،**
فناورانه و ... خود را به رخ آنها کشید.

لایه های **عمیق** هویتی خود را
مخفی کرد.

جریانهای فکری و
اجتماعی متفاوتی در
جهان اسلام شکل گرفت.

از ابتدای **رویارویی**
جهان اسلام با غرب
متجدد،

نخستین رویارویی های غرب متجدد با جهان اسلام زمانی بود که

قدرت های سیاسی جهان اسلام، با وجود رعایت ظواهر
اسلامی، استبدادهای قومی و قبیله ای بودند.

و عالمان دینی، اغلب بر اساس ضرورت حفظ امنیت با
آنها تعامل می کردند.

دو عنصر برتر فرهنگ اسلامی
که اغلب در حاشیه مناسبات
قدرت های قومی، مهجور باقی
مانده بود

فقاہت

عدالت

ملاک آسیب پذیری کشورهای مسلمان در برابر کشورهای غربی

میزان دوری از سنن دینی و اسلامی

قدرت نظامی، سیاسی، اقتصادی و جاذبه های دنیوی کشورهای غربی

دولتمردان کشورهای اسلامی را مرعوب و شیفته فرهنگ غرب می ساخت

و این مسئله، عزت و استقلال کشورهای اسلامی را تضعیف می کرد.

نخستین بیدارگران اسلامی

متوجه خطر جوامع غربی و شیوه برخورد
دولت های اسلامی در برابر غرب شدند.

حرکت ها و جنبش هایی در مقابله
با غرب بوجود آوردند.

حضور فعال عالمان دینی در مقابله
با روسیه تزاری و تدوین رساله های
جهادیه

حرکت اصلاحی امیرکبیر

حکم میرزای شیرازی
در تحریم تنباکو

چند نمونه از حرکت های نخستین بیدارگران در ایران

یک نمونه از حرکت های نخستین بیدارگران در جهان اسلام

اقدامات سید جمال الدین
اسدآبادی و شاگردان او در دیگر
کشورهای اسلامی

مهم ترین ویژگی های نخستین بیدارگران اسلامی

(۱) به خطر کشورهای غربی برای جوامع اسلامی توجه داشتند و خواستار استقلال اقتصادی و سیاسی جوامع اسلامی بودند.

(۲) به دنبال اصلاح رفتار دولت های اسلامی بودند.

(۳) بیداری را بازگشت به اسلام و عمل به آن می دانستند.

(۴) بسیاری از آنان وحدت امت اسلامی یا تشکیل قدرت واحد اسلامی و عزت جهان اسلام را دنبال می کردند و قومیت های مختلف را درون امت واحد اسلامی به رسمیت می شناختند.

نقطه ضعف فکری نخستین بیدارگران اسلامی

با وجود رویکرد اعتراض آمیز به غرب، از فرهنگ غرب **شناخت عمیقی نداشتند**.

آنها خطر غرب را بیشتر در **سلطه گری و قدرت سیاسی و اقتصادی** آن می دیدند

برخی از آنان، **دوری مسلمانان از عمل به اسلام** را عامل ضعف جوامع اسلامی می دانستند.

گمان می کردند **دلیل قدرتمندی جوامع غربی** این است که عملکرد آنها اغلب همان است که مورد توجه اسلام نیز می باشد.

منورالفکران و روشنفکران غرب گرا

با شکل گیری استعمار و نفوذ دولت های غربی
در کشورهای اسلامی

جریان اجتماعی به موازات نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت.

و نسل دوم آن روشنفکر
نام گرفت

نسل اول این جریان
منورالفکر نام گرفت

اومانیسم را به آدمیت و روشنگری مدرن
را به منورالفکری ترجمه کردند

منورالفکران
در ایران،

و به همین دلیل خود را
منورالفکر خواندند.

لژ آدمیت

لژ بیداری ایرانیان

از اولین لژهایی بود که منورالفکران در
ایران تأسیس کردند.

مهم ترین ویژگی های منورالفکران غرب

۱- نسبت به کشورهای استعمارگر احساس **خطر نمی کردند** بلکه حضور سیاسی و اقتصادی آنان را **فرصت** می دانستند.

۲- مانند بیدارگران اسلامی، خواستار **اصلاح رفتار دولت های** اسلامی بودند.

۳- بر خلاف بیدارگران اسلامی، بیداری را بازگشت به اسلام نمی دانستند بلکه راه نجات را در **تقلید از رفتار فرنگیان** می دیدند.

۴- مفهوم **امت و ملت اسلامی** برای آن ها بی **معنا یا منفور** بود و در مقابل، به **ناسیونالیسم** که اندیشه سیاسی قوم گرایانه غرب متجدد بود، روی آوردند.

رابطه استعمارگران غربی، با منورالفکران غرب

منورالفکران غرب گرا مورد حمایت دولت های
استعمارگر غربی بودند

و این دولت ها به کمک آنان توانستند از موفقیت
بیدارگران اسلامی جلوگیری کنند.

حکومت های
سکولار

حکومتی که منورالفکران غرب گرا
در جوامع خود تشکیل دادند،

چگونگی تشکیل حکومت های سکولار توسط
منورالفکران غرب گرا، در جوامع خود

در قدم های نخست از ضرورت اصلاحات در دولت های
کشورهای اسلامی خود سخن می گفتند،

در نهایت با حمایت کشورهای غربی، حکومت های سکولار
را در جوامع خود تشکیل دادند

ویژگی های قدرت حاکمان سکولار در کشورهای مسلمان

ریشه در اعتقادات و پیشینه تاریخی این کشورها نداشت.

قدرت آن ها وابسته به قدرت جهانی استعمار بود.

آنان با اتکا به این قدرت، اقدام به از بین بردن مظاهر دینی و اسلامی، حذف ساختارهای اجتماعی پیشین و ایجاد ساختارهای اجتماعی جدید می کردند.

آتاتورک در ترکیه

رضاخان در ایران

امان الله خان در
افغانستان

سه نمونه از قدرت های
سکولار دنباله رو آرمان
های منورالفکران

نتیجه حکومت
منورالفکران غرب گرا در
کشورهای اسلامی

استبداد استعماری

تاثیر استبداد استعماری بر جوامع اسلامی

استبداد استعماری به دلیل وابستگی به کشورهای استعمارگر
و عمل مطابق منافع این کشورها،

استقلال سیاسی و اقتصادی این جوامع را
مخدوش می سازد

و مقاومت های مردمی برای حفظ حیات
اسلامی خود را نیز سرکوب می کند.

علت اعتراض برخی از نخبگان غرب گرای کشورهای اسلامی

در هم ریختن **نظم** **پیشین** به بهانه رسیدن به
جایگاه کشورهای غربی

اما **در عمل**، کشورهای اسلامی نه تنها به جایگاه کشورهای
غربی نرسیدند همچنان در جایگاه **کشورهای پیرامونی** و
استعمار زده باقی ماندند.

نسل دوم روشنفکرانی بودند که به **عملکرد**
نسل اول روشنفکران معترض بودند

این گروه تحت تأثیر جریان های **چپ** در
کشورهای اروپایی بودند.

منظور از
روشنفکران
چپ کشورهای
اسلامی

علت اعتراض روشنفکران چپ به روشنفکران نسل اول

به دلیل اسلام ستیزی آنان نبود

بلکه اعتراض نسبت به عملکرد اقتصادی نظام های
لیبرالیستی و سرمایه داری بود.

ناسیونالیستی،
سوسیالیستی و
مارکسیستی بود

سازماندهی حرکت های
روشنفکران چپ، در
چارچوب اندیشه های

برخی از آنان، آشکارا اندیشه های
غیرتوحیدی را مطرح می کردند

و برخی دیگر از رویارویی مستقیم با
باورهای دینی مردم خودداری می کردند؛
حتی گاهی اندیشه های خود را در
پوشش دینی بیان می داشتند.

چگونگی ایجاد
روشنفکری التقاطی چپ
در کشورهای اسلامی

حرکت های اعتراض آمیز
روشنفکران چپ کشورهای
مسلمان

مورد حمایت بلوک شرق
قرار می گرفت

تا هنگام فروپاشی بلوک شرق،
جاذبه داشتند و جریان چپ حتی
در کشورهایی که زیر نفوذ بلوک
غرب قرار داشتند، به عنوان یک
جریان اجتماعی تاثیرگذار حضور
داشت.

جریان روشنفکری
چپ در کشورهای
اسلامی

سرانجام جریان روشنفکری
چپ در کشورهای اسلامی

با فروپاشی بلوک شرق، این جریان در کشورهای اسلامی
نیز جاذبه خود را از دست داد و غرب گرایان این جوامع،
دیگر بار به اندیشه های لیبرالیستی غربی روی آوردند.

گزینه درست را انتخاب کنید.

- ۱- با فروپاشی بلوک شرق، غرب زدگان کشورهای اسلامی در حاشیه کدام اندیشه ها قرار گرفتند؟ روشنفکران چپ، اندیشه های خود را در چارچوب چه اندیشه هایی سازمان دادند؟
- الف) ناسیونالیستی - لیبرالیستی، سوسیالیستی، مارکسیستی ☐
- ب) سوسیالیستی - مارکسیستی، کمونیستی، التقاطی ☐
- ج) مارکسیستی - الحادی، التقاطی، ناسیونالیستی ☐
- د) لیبرالیستی - ناسیونالیستی، سوسیالیستی و مارکسیستی ☐

به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ملاک آسیب پذیری کشورهای مسلمان در برابر کشورهای غربی چه بود؟
- دو عنصر برتر فرهنگ اسلامی که اغلب در حاشیه مناسبات قدرت های قومی، مهجور باقی مانده بود را نام ببرید.
- چند نمونه از حرکت های نخستین بیدارگران در ایران را نام ببرید؟
- یک نمونه از حرکت های نخستین بیدارگران در جهان اسلام را نام ببرید؟
- چه عاملی سبب شد، جریان اجتماعی دیگری موازی نخستین بیدارگران اسلامی شکل بگیرد؟
- جریان های اجتماعی که با نفوذ دولت های غربی در کشورهای اسلامی شکل گرفت به چند دسته تقسیم می شود؟
- دو نمونه از نخستین لژ هایی که منورالفکران در ایران تاسیس کردند را نام ببرید.
- منورالفکران غرب گرا چه نوع حکومتی را در جوامع خود تشکیل دادند؟
- سه نمونه از قدرت های سکولار را نام ببرید که آرمان های منورالفکران را با حمایت دولت های غربی دنبال می کردند؟
- نتیجه حکومت منورالفکران غرب گرا در کشورهای اسلامی چیست؟
- حرکت های اعتراض آمیز روشنفکران چپ کشورهای مسلمان مورد حمایت کدام بلوک قرار داشت؟

به سوالات زیر پاسخ دهید.

آغاز شکل گیری هر پدیده اجتماعی دارای چه ویژگی هایی است؟
جهان غرب به ترتیب با کدام لایه های هویتی خود با دیگر جهان های اجتماعی مواجه شد؟

نخستین رویارویی های غرب متجدد با جهان اسلام چه زمانی رخ داد؟
ملاک آسیب پذیری کشورهای مسلمان در برابر کشورهای غربی چه بود؟
چه عواملی باعث شد دولتمردان و رجال سیاسی جوامع اسلامی در مواجهه با غرب مرعوب و شیفته شوند؟

نخستین بیدارگران اسلامی چه کسانی بودند؟
مهم ترین ویژگی های نخستین بیدارگران اسلامی را بنویسید.
نقطه ضعف فکری نخستین بیدارگران اسلامی چه بود؟
منظور از جریان اجتماعی منورالفکران غرب گرا چیست؟
مهم ترین ویژگی های منورالفکران غرب گرا را ذکر کنید ؟
شباهت ها و تفاوت های نخستین بیدارگران اسلامی و منورالفکران غرب گرا را با هم مقایسه نمایید.

استعمارگران غربی، چه رابطه ای با منورالفکران غرب گرا داشتند؟
منورالفکران غرب گرا چگونه توانستند، حکومت های سکولار را در جوامع خود تشکیل دهند؟

قدرت حاکمان سکولار در کشورهای مسلمان از چه ویژگی هایی برخوردار بود؟
استبداد استعماری چه تاثیری بر جوامع اسلامی گذاشت؟
کدام عامل، اعتراض برخی نخبگان کشورهای اسلامی را که به غرب چشم دوخته بودند، به دنبال آورد؟

منظور از روشنفکران چپ کشورهای اسلامی چیست ؟
اعتراض روشنفکران چپ به روشنفکران نسل اول چیست؟
روشنفکری التقاطی چپ چگونه در کشورهای اسلامی پدید آمد؟
جریان روشنفکری چپ در کشورهای اسلامی تا چه زمانی جاذبه داشت؟
سرانجام جریان روشنفکری چپ در کشورهای اسلامی چه شد؟